HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

א) איתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה ר' יוחנן אמר א אסורה ור"ל אמר מותרת רבי יוחנן אמר אסורה דלא בטלה עובד כוכבים ור"ל אמר מותרת מימר אמר היא גופה לא מצלה לדידי מצלה לי ב) איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן הקן שבראש האילן של הקדש אין נהנין ואין מועלין שבאשירה יתיז בקנה מאי לאו דאיתבר מגופה וקתני יתיז בקנה לא דאייתי עצים מעלמא א] ג) אי הכי אמאי של הקדש אין נהנין ואין מועלין אלא בגידולין הבאין לאחר מכאן וקסבר אין מועלין בגידולין הכי נמי מסתברא דאי ס"ד דאייתי מעלמא אמאי יתיז בקנה לשקליה משקל אמר רבי אבהו א"ר יוחנן (א) לעולם דאייתי מעלמא ומאי יתיז יתיז אפרוחים אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה אפרוחים ב כאן וכאן מותרין ביצים כאן וכאן אסורין אמר רב אשי אם ג אפרוחים צריכין לאמן כביצים דמו: מתני' ב] הגזברים שלקחו ד עצים מועלין בעצים ואין מועלין לא בשיפויי ולא ד) בנבייה: גמ' אמר שמואל ה) ה בונין בחול ואח"כ מקדישין מאי טעמא מאן דמתנדב מעות ו) מקדש להו ג] דאמר תיחול קדושת מעות אבנין ויהיב להו לאומנין בשכרן

מיתיבי

דלא ביטלה. שהרי לא ביטלה עובד כוכבים בפירוש: ריש לקיש אמר מותרת. ד] דביטלה העובד כוכבים בלבו דמימר אמר העובד כוכבים היא גופה לא מצלה שלא הצילה עצמה שלא תישבר: דאיתבר מגופיה של אילן. ה] שיבר מן הענפים של אילן ועשה הקן דהיינו עבודת כוכבים שנשתברה מאליה דלא ביטלה העובד כוכבים וקתני יתיז דמשמע דמותר בהנאה: לא דאייתי. העוף עצים מעלמא ועשה קן: (ב) דיקא נמי דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אי אמרת בשלמא דאייתי עצים מעלמא להכי לא נהנין מדרבנן. הואיל ועל אילן של הקדש קאי ולא מועלין הואיל דאייתי מעלמא אלא אי אמרת וכו': (ג) לעולם אימא לך דאיתבר מגופיה ואמאי לא מועלין הכא גבי הקדש ו] בגידולין הבאין לאחר ז) (מכאן) שהוקדש עסקינן וקסבר אין מעילה בגידולין וליכא למידק מהכא ז] לעבודת כוכבים שנשתברה מאליה ולא קשיא לרבי יוחנן: ורבי ח) [אבהו אמר רבי] יוחנן. מתרץ ח] להאי יתיז לאו בקן עצמו איירי אלא דכיון דאיתבר מגופה דאשרה קן עצמו אסור בהנאה אלא מאי יתיז בקנה באפרוחים קמיירי. (ד) לישנא אחרינא ט) [ה"נ מסתברא] ט] ולא שמעינן משום דקתני בה לישקליה משקל דמשמע שיעלה באילן ויקחהו בידו והא א"א שלא יהנה מן האילן: אפרוחים כאן וכאן י). בין באילן של הקדש ובין של אשרה לפי שאין צריכין לאילן שפורחין בכל מקום שרוצין אבל ביצים כאן וכאן אסורין משום דלא איידי וצריכין לאילן וכאילן עצמו דמי י] ואפרוחין שצריכין לאמן שעדיין לא גדלה נוצתן ואינן יכולין לפרוח כביצים דמי ואסירי: מתני' הגזברין שלקחו את העצים. מן היער של חולין לצורך קורות: מועלין בעצים. עצמן הראוים לקורות: ולא בשפוי. הנסורת שמשפה החרש מן הקורה: ונבייה. היינו עלין שלהן לפי שהגזברים לא קנו והקדישו אלא דבר הצריך לבנין ולא שפוייה ונבייה: גמ' אמר שמואל בונין בחול ואח"כ מקדישין. כלומר כשהן בונין בבדק הבית היו קונין כל צרכי הבנין ממעות של חולין או היו לוקחין כל צרכי הבנין באמנה ולאחר שנגמר הבנין היו מקדישין אותו כן שהיו מביאין ממעות של הקדש כשיעור דמי כל הבנין והשבח שהשביחו האומנין בבנין ושכר האומנין ואומר תחול קדושה שיש במעות הללו על הבנין הזה ונמצא יא] קדוש והמעות יצאו לחולין ופורעין מהן שכר האומנין ממה שחיללו יב] השבח שהשביחו האומנין בבנין ופורעין לאותן שלוו מהן מעות של חולין יג] שנהנו כ) בהן לצרכי הבנין או לאותן שהאמינו להן לצרכי הבנין: מאי טעמא. בונין בחול משום דמאן דמתנדב מעות לבדק הבית לאלתר מקדיש להו וכיון דמקדיש להו שוב אינו יכול לקנות בהן דבר של חולין בהדיא לפי שהמוכר היה מועל בהן לפיכך צריך שיאמר כך תחול וכו' שיהו מחוללין קודם שיבואו לידי המוכר:

מותר

מותרת מימר אמר. פירוש העובד כוכבים שעובד אותה אומר היא גופה לא מצלה יד] לדידי מצלה בתמיה והלכך בידוע שביטלה: שבאשרה יתיז בקנה טו] מאי לאו דאתבר מגופה. טז] ל) שנשברו הקנים שנעשו (הזו) מגוף האשרה וקאמר יתיז בקנה והקן עצמו מותר אלמא עבודת כוכבים שנשתברה מאליה מותרת ומשני לא דקמייתי מעלמא כלומר שנעשית הקן מקנים אחרים ולא מגוף האילן יז] אי הכי של הקדש אמאי לא נהנין ולא מועלין (ה) אלא נהנין פריך דכיון שאין הקן מאילן של הקדש אמאי לא נהנין יח] אלא איירי באיתבר מגופה וכ"ת אמאי לא מועלין הכא איירי בגידולים וקסבר אין מעילה בגידולים ה"נ מסתברא פי' דמיירי באיתבר מגופה דאי ס"ד דאייתי מעלמא אמאי יתיז בקנה לישקליה משקל כלומר יטול הקן בידו בלא מקל אלא ש"מ דמיירי דאיתברא מגופה מ) ולכך לא שרי ליה ליטול יט] (ו) מקל בידו דלמא אתי למישקל מגוף האשירה שלא נשבר דהא אותם קנים שנשברו דומים לאותם המחוברין לאשרה אבל אי הוה מיירי כ] באייתי מעלמא דלא דמי לגוף האשרה לא שייכא למיגזר אטו דלמא שקיל מאשירה עצמה אלא ודאי מיירי דאיתבר מגופה וא"ת אמאי הוצרך לומר הוכחה זו דאיירי באיתבר מגופה הא כבר מוכחא שפיר מדקאמר גבי של הקדש לא נהנין י"ל דהוכחה ראשונה איירי אלא ע"י דומיא דכי היכי דמיירי בשל הקדש כא] שאיתבר מגופה מדקאמר לא נהנין כמו כן מיירי בשל אשרה באיתבר מגופה כב] אבל עכשיו מייתי מגופה דאשרה מדקאמר יתיז בקנה דמיירי באיתבר מגופה וקשיא לר' יוחנן דאמר עבודת כוכבים שנשברה מאליה אסורה ומשני א"ר אבא א"ר יוחנן לעולם נ) דאייתי מעלמא כג] יתיז אפרוחין כלומר מתני' ואפי' כדאייתא מעלמא ליכא לאקשויי מידי דהא דקאמר יתיז לא קאי אקן דודאי הקן אסור בהנאה בין גבי הקדש בין גבי אשירה ומאי יתיז יתיז כד] אפרוחים שהאפרוחים מותרים בהנאה בין גבי הקדש בין גבי אשרה כדאמר לקמיה והשתא ניחא הכל דליכא לאקשויי דלישקלינהו ביד דאיכא למיחש שמא יעלה באשרה וא"ת והא כדסלקא דעתך דקאי יתיז אקן עצמו הוי קשיא ליה אמאי לא שקל להו כה] ולא קאמר שמא יעלה וי"ל דודאי מעיקרא דקאמר יתיז הקן עצמו ליכא למיחש שמא יעלה כו] ס) שיכול ליטול הקן בידו בלא עלייה על גבי אשרה אבל השתא דקאי יתיז אאפרוחים כז] דודאי איכא למיחש שמא יעלה כי אין נוח כל כך ליטול האפרוחים בלא הקן אם לא יעלה כי הם נשמטים כאן וכאן ולכך צריך להתיז בקנה את האפרוחים דכיון דמתיז בקנה לא יצטרך לעלות באשרה כדי להתיז בקנה כי הדבר קל להתיזם בקנה אף כשעומד על גבי קרקע וא"ת אכתי אמאי של הקדש לא נהנין אף מן הקן עצמו כיון דמיירי בדאייתי מעלמא יש לומר דגזרינן דלמא אתו לאיחלופי בקנים המחוברים כח] באילן וא"ת כיון דשייך למיגזר אף בדאייתי מעלמא אטו אותם המחוברים באילן א"כ מעיקרא מאי הוה פריך אמאי של הקדש לא נהנין והא שייך שפיר למגזר כדפרישית יש לומר לעולם ידע שפיר דשייך למיגזר כדפרישית והכי הוה פריך מעיקרא של הקדש אמאי לא נהנין כמו גבי אשירה ולא גזרינן דהא מעיקרא ס"ד דיתיז בקנה קאי אקנים דקן כט] דמותר בהנאה ולא גזרינן בהו מידי ולכך הוה פריך אמאי חיישינן גבי הקדש יותר משל אשרה אבל השתא דאשרה ואילן של הקדש שוים הן דהקן עצמו אסור כאן וכאן ואף הביצים כדמפרש בסמוך אבל האפרוחים מותרים כאן וכאן ע) דתנן יתיז באפרוחים דאשרה וה"ה בשל הקדש כמו שמפרש בסמוך הלכך ליכא למיפרך מידי דהקדש ואשרה שוים הם דהכא והכא גזרינן דלמא אתי לאחלופי בקנים המחוברים לאילן כדפרישית כך נראה למורי רבינו הרב רבי פרץ שי' לפרש סוגיא זו מראשה ועד סופה: **אפרוחין כאן וכאן מותרין.** פי' בין באשרה בין בשל הקדש כיון דלית בהן רוח חיים ואין צריכין לאמן כדמפרש בסמוך והא דקאמר יתיז בקנה קאי אאפרוחים וה"ה גבי אשרה אבל לא נהנין קאי אקן וביצים וה"ה גבי אשרה וא"ת ואמאי תנן להתירא גבי אשרה וקתני לאיסורא גבי הקדש י"ל דלהכי תנא לא נהנין גבי הקדש משום דבעי למיתני אין מועלין ל] ומתיז בקנה קתני גבי אשרה דאף על גב דהוי דבר מאוס מאד שהוא של עבודת כוכבים אפילו הכי שרי לא] אפרוחים בהנאה כך נראה למור"י: **בונין בחול ואח"ב מקדישין.** פירוש לב] כשהיו בונין היו פ) בונין בהקפה ולא היו נותנין בהם מעות של הקדש שנתנדבו לעשות בנין עד שנעשה כל הבנין לג] מאי טעם כלומר למה לא היה מקדיש מקמי בנין האבנים מאן דמתנדב מעות מקדיש להו ואמר תיחול קדושת המעות אבנין ויהיב להו לאומנין בשכרם כלומר ואי הוה מקדיש להו לאבנים מקמי בנין אם כן לא היה יכול לפרוע שכר האומנין ממעות של הקדש שאין הקדש מתחלל על המלאכה אבל עתה שבונה בחול מחלל קדושת המעות על כל הבנין ופורעים אחר כך שכר האומנים מאותן המעות שנתחללו ויצאו לחולין ופורע מעות למי שמכר אבנים כמה שקנו אותם ואם תאמר הא אמרינן פרק בתרא דכתובות (דף קו.) מגיהי ספרים שבירושלים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ומאי שנא משכר האומנין דהכא י"ל דשאני תרומת הלשכה שבאה בנדבת צבור ולב בית דין מתנה עליהם אבל לא שייך לומר לב בית דין מתנה בהקדש נדבת יחיד אפילו הקדישם למוסרם לגזבר:

מותר

מסורת הש"ס

א) ע"ז מא: כל הסוגיא ע"ש, ב) [שם מב:], ג) לפני רש"י היה גירסא אחרת כמה דאיתא בע"ז מב:, ד) [פי' פרח ערוך ערך נב ג'], ה) ב"מ נז: [עי' תוספות עירובין לא: ד"ה ונתן], ו) מקדש להו לפיכך צריך שיאמר תיחול כו' צ"ק, ז) צ"ק מ"ז, ח) צ"ק, ט) צ"ק, י) וכאן מותרין צ"ק, כ) צ"ל שקנו צ"ק, ל) ששיבר קנים ועשה הקן מגוף כו' צ"ק, מ) ולכך לא שרי ליה ליטול בידו כו' צ"ק, נ) דאייתי מעלמא ומאי יתיז אפרוחין כלומר אפילו איירי מתניתין בדאייתא מעלמא כו' צ"ק, ס) שיכול ליטול כו' צ"ק, ע) והא דתנן כו' צ"ק, פ) קונין צ"ק,

הגהות הב"ח

(א) גמרא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן (לעולם דאייתי מעלמא) תא"מ ונ"ב במסכת ע"ז לא גרס ליה [השאר חסר]: (ב) רש"י ד"ה לא דאייתי וכו' דיקא נמי נ"ב לפני רש"י ז"ל היה כאן הגירסא כמו שהוא במסכת ע"ז פ"ג דף מב ע"ב ע"ש ולגירסא שלפנינו הפירוש הוא כמו שפירשו תוספות כאן: (ג) ד"ה אלא אי אמרת וכו' ומשני לעולם כו' וליכא למידק מהכא ולעולם שנשתברה מאליה מן האילן עצמו וקשיא לרבי יוחנן: (ד) ד"ה ורבי יוחנן וכו' לישנא אחרינא נ"ב ר"ל דיש לישנא אחרינא והיינו כמו שהגירסא לפנינו וזה היה לרש"י ללישנא אחרינא וקאמר דלא שמיע ליה כלומר לא סבירא ליה דקשה ע"ז דקתני בה לשקול משקיל דמשמע כו' ובאמת במסכת ע"ז שהיה בגירסת רש"י לא גרס לזה וק"ל: (ה) תוס' ד"ה שבאשרה וכו' אמאי לא נהנין ולא מועלין ופריך כצ"ל ותיבות אלא נהנין נמחק: (ו) בא"ד ולכך לא שרי ליה ליטול בידו כצ"ל ותיבת מקל נמחק:

רבינו גרשום

גזברים שלקחו עצים מיער של חולין. לצורך קורות מועלין בעצים עצמן שהן לשום קורות: ולא בשיפוי. הנסורות ונכייה עלין שלו: דלא בטלה. שלא ביטלה עדיין שום עובד כוכבים בפירוש: ריש לקיש אמר מותרת. שבלבו מבטלה בודאי העובד כוכבים דמימר אמר היא גופה לא אצלה שלא תשבר כו': מאי לאו דאיתבר מגופו שהעוף שיבר מן הענפים של אילן אשירה ותיקן הקן וקתני יתיז דמשמע דמותר בהנאה: לא דאייתי ענפים מעלמא. דייקא נמי דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אי אמרת בשלמא כו': מידי איריא כדקא משנית. לעולם אימא לך דאיתבר מגופו דאמאי לא נהנין ולא מועלין משום דבגידולין הבאין לאחר מכן שהוקדש עסקינן וקסבר אין מעילה בגידולין אבל בגידולין דאשירה לעולם אסירי ולא קשיא לר' יוחנן ור' אבהו: א"ר יוחנן. מתרץ בפירוש דהא יתיז לאו בקן מיירי אלא מאי יתיז יתיז באפרוחים דהא בקן [עצמו בוודאי אסור]: אפרוחים כאן וכאן בין באילן של הקדש בין בשל אשרה מותרין. משום דלא צריכי לאילן שטסין בכל מקום שרוצין: אבל ביצים כאן וכאן אסורין. (דלא מירי) דצריכי לאילן וכאילן דמי: אם אפרוחין צריכין לאימן שעדיין לא גדלה נוצתן ואינן יכולין לפרוח כביצים דמי ואסירי: אמר שמואל בונין בחול ואחר כך מקדישין. כלומר כשהיו בונין בדק הבית היו קונין כל צורך הבנין ממעות של חולין וכשנגמר הבנין כולו אח"כ היו מקדישין אותו כן שהיו מביאין ממעות של הקדש כשיעור דמי כל הבנין ושכר האומנין ואומרין תיחול קדושה שיש באלו מעות על הבנין זה ונמצא הבנין קודש והמעות יצאו לחולין ופורעין מהן שכר האומנין ופורעין לאותן שלוו מעות של חולין שנקנה בהן צורכי הבנין: מ"ט. בונין בחול משום דמאן דמתנדב מעות לבדק הבית לאלתר מקדיש להו וכיון דמקדיש להו אין יכול לקנות מהן להדיא דבר

עין משפט
נר מצוה

לח א מיי' פ"ח מהל' ע"ז הלכה יא טור ש"ע י"ד סימן קמו סעיף יא:

לט ב ג מיי' שם פ"ז הלכה יב ופ"ה מהל' מעילה הלכה ז טוש"ע י"ד סימן קמב סעיף ח:

מ ד מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ט:

מא ה מיי' פ"ח מהל' מעילה הלכה ד:

מוסף רש"י

וקתני יתיז בקנה. וישרוף עלי הקן, אלמא עבודת כוכבים שנשתברה מאליה מותרת (ע"ז מב:). בגידולין הבאין לאחר מכאן. הבאין באילן אחר שהוקדש עסקינן והוא לא הקדיש אלא אילן (שם). וקסבר. האי תנא, אין מועלין בגידולין. ומדרבנן הוא דאסירי, וגבי אשירה נמי בשקינתה בעצי אשירה עצמן, וקתני יתיז כר"ל (שם). אמר ר' אבהו א"ר יוחנן. מהדר לתרוצי לתיובתיה בשינויא אחרינא כו' (שם, עי"ש גירסא אחרת ופי' אחר מכלפנינו). אפרוחים כאן וכאן. בין בהקדש בין באשירה, מותרין. דאין צריכין לאילן, ביצים כאן וכאן אסורין. שצריכין לאילן וגזור בה רבנן כעל אילן עצמו (שם). בונין בחול ואח"כ מקדישין. כשהן בונין בניני הקדש לא היו קונין האבנים והטיט ממעות הקדש, כדי שלא יבואו האומנין והעם לידי מעילה אם ישבו עליהם, או אם יהנו מהם, אלא לוקחין בהקפה והרי הן חול עד שיבנו בחומה, ומשהן בנויות בחומה נותנין מעות הקדש ולוקחין אותן והוא הקדשן, או אם התנדב אדם אבנים נותן לבנאי ואינו קורא שם הקדש עליהן עד שיתננו בבנין, הלכך לא מעל הגזבר (ב"מ נז:).

שיטה מקובצת

א] מעלמא דיקא נמי דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אא"ב דאייתי מעלמא וקינתה בהן היינו דקתני לא נהנין ולא מועלין לא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא דהא לא קדשי אא"א דאיתבר מגופה אמאי אין מועלין מידי איריא הכא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן וקסבר אין מועלין בגידולין ור' [אבהו] אמר ר' יוחנן מאי יתיז באפרוחין לישנא אחרינא אי הכי כו' כך גריס רש"י והתוס' גורסים כבעמוד: ב] הגזברים. עי' תוס' תמורה (דף לא ע"ב): ג] להו ואמר אות ד' נמחק: ד] מותרת דודאי ביטלה העובד כוכבים אות ד' נמחק: ה] אילן שהעוף שובר מן: ו] הקדש משום דבגידולין: ז] מהכא ולעולם תיבות לעבודת כוכבים ל"ש ונמחק: ח] מתרץ דהאי יתיז אות ל' נמחק: ט] אחרינא לא אות ו' ל"ש: י] דמי הס"ד ומה"ד אפרוחין שצריכין אות ו' נמחק: יא] ונמצא הבנין קדוש: יב] שחיללו והשבח שהשביחו: יג] חולין. במקום תיבת שנהנו כתוב מן הצד בכת"י הרב"א שנעשו נ"ל: יד] מצלה לדידה לדידי: טו] בקנה ה"ג מאי: טז] מגופה שלקטה העוף הקנים שעשה מהן הקן מגוף האשרה: יז] האילן ואשמועינן דלא גזרינן אטו גוף האילן: יח] נהנין אלא בגידולין הבאין לאחר מכאן כ"ז מדברי המקשה וה"ק אלא ודאי ע"כ מדקאמר לא נהנין [מיירי באיתבר] תיבת אלא ל"ש: יט] ליטול הקן בידו תיבת מקל נמחק: כ] מיירי דאתו מעלמא דלא דמי כו' לא שייך למיגזר: כא] הקדש בדאיתבר אות ש' נמחק: כב] מגופה והכא מייתי מגופה דבבא דאסר תיבות אבל עכשיו ל"ש: כג] מעלמא ומאי יתיז באפרוחים כלומר מתניתין מיירי בכל ענין ואפילו: כד] יתיז באפרוחים: כה] להו ביד ולא קאמר שמא יעלה והכא חייש וי"ל: כו] משום שיכול ליטול תיבת שיכוין ל"ש: כז] אאפרוחים אז ודאי איכא אות ד' נמחק: כח] לאלו וא"ת תיבת באילן ל"ש: כט] דקן דמותרים בהנאה: ל] מועלין וגבי אשרה לא שייך למתני אין מועלין ויתיז בקנה דתני גבי אשרה היינו לרבותא דאע"ג דלא בדלי מיניה מ"מ שרי להתיז באפרוחים א"נ י"ל דתנא ההיתר גבי אשרה לאשמועינן דאע"ג. תיבות ומתיז בקנה קתני גבי אשרה נמחק: לא] שרי להתיז באפרוחים כך נראה למר"ף הס"ד ומה"ד הגזברים שלקחו עצים פי' והקדישו לעשות מהן קורות לבדק הבית מועלין בקורות ולא מועלין לא בשפויי ולא בנבייה שפויי הן הקסמים הנושרים כשמשפין הנגרים הקורות ונבייה היינו שפויי דק כמו שהיא וטעמא דאין מועלין היינו משום (ס"א דאין כוונתן של גזברין שיקדשו) שאין כוונתם של גזברים שיהיה קדוש הס"ד ומה"ד בונין: לב] פירוש כשהן קונין האבנים היו קונים בהקפה: לג] הבנין וכן היו אומרים לעולם כשמתנדבין אבנים אל תתנדבם אלא לאחר הבנין מאי: